

בבית המדרש בליל שבת קדש, וללמד בחברותא במשך שעה אחת, ואחר כך ישבו בצותא חדא לשעור באור החיים הקדוש. יש בזה כמה טעמים, ואחד מהם הוא ענין החסד השיך גם בתורה, ללמד תורה לחברו, כמו שנאמר (משלי לא, כו) "ותורת חסד על לשונה". וגם בעתות שמחה הנני ממנה על זה אברך שיהיה

ממנה לעזרה וחסד, לכל מה שנצרך לעזר בעת שמחה.

ובזכות שני דברים יקרים אלו, יתן ה' שיתרבה בינינו שלום ואהבה ואחוה ורעות, ונזכה למה שאמרו אין אליהו בא אלא לעשות שלום בעולם (משנה עדויות ח, ז), אמן כן יהיה רצון.

עקב

(*) והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם ושמר ה' אלמך לך וגו' (ז, יב).

יש לדקדק לשון הכתוב, שהתחיל בלשון רבים ומסים בלשון יחיד.

ובמדרש רבה בריש פרשה זו, הלכה, אדם מישראל שיש לו מנורה שעשויה פרקים מהו לטלטלה בשבת, כך שנו חכמים המרכיב קני מנורה בשבת חייב חטאת, ומשום מה מחייב, אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן המרכיב את המנורה בשבת כאדם שבונה בשבת, ומי שהוא בונה בשבת חייב. וצריך באור שיכות הלכה זו לפסוק 'והיה עקב תשמעון'.

והנה שבת זו היא מהשבתות דשבעה דנחממתא, ונקדים לבאר מאמר חז"ל בענין החרבן (גיטין נח, א) תנו רבנן מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לכרך גדול שברומי, אמרו לו, תינוק אחד יש בבית האסורים יפה עינים וטוב ראי וקוצותיו סדורות לו תלתלים, הלך ועמד על פתח בית האסורים, אמר "מי נתן למשסה יעקב וישראל לבזזים" (ישעיה מב, ו), ענה אותו תינוק ואמר "הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו" (שם), אמר מבטחני בו שמורה הוראה בישראל, העבודה שאיני זו מכאן עד שאפדנו בכל מומן שפוסקין עליו, אמרו לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה, ולא היו ימים

מועטין עד שהורה הוראה בישראל, ומנו, רבי ישמעאל בן אלישע. וצריך באור מה היתה גדל התפעלותו של רבי יהושע מאותו תינוק, אם מפני שהיה בקי להמשיך לו סוף הפסוק (עיין מהרש"א), הלא זה היה דבר שכיח בימיהם שיהיו תינוקות של בית רבן בקיאים בתנ"ך, כי ישבו ועסקו כל היום בלמוד כל המקרא פעמים רבות מאד במשך חמש שנים מבן חמש ועד בן עשר (אבות ה, כא. שו"ע הרב הלכות תלמוד תורה פ"א ה"א), ולכן מצינו פעמים הרבה ששאלו לתינוקות פסק לי פסוקך (גיטין נו, א. חגיגה טו, א) גם צריך לבאר כפל לשון הנביא 'למשסה יעקב' ו'ישראל לבוזים', וגם התשובה על זה שנאמרה בכפל לשון 'ולא אבו בדרךיו הלוך' ולא שמעו בתורתו, גם להבין הלשון 'הלא ה' זה חטאנו לו'.

החורבן בא על חסרון בענין הערבות

ולבאר כל זה יש לומר, דהנה ידוע (וזהו ח"ג רי, ב) ששם יעקב מורה על מדרגה נמוכה בחינת עקב, ואלו שם 'ישראל' מורה על מדרגה גדולה. ואפשר לומר שפונת רבי יהושע בן חנניא בשאלתו "מי נתן למשסה יעקב וישראל לבוזים", היתה לבחן את חכמת התינוק, ושאלתו היתה, דבשלמא האנשים הפחותים שהם בחינת יעקב שפיר נענשו, אף למה זה בא ענש גם על אותם שהם בבחינת ישראל, הלא הם לא חטאו.

והשיבו התינוק בדרך חכמה הלא ה' זה חטאנו לו, הינו שאף על פי שהם לא חטאו בפעל, מפל מקום מאחר שהכלל הוא אשר כל ישראל ערבים זה לזה (שבועות לט, ב), והינו דבכלל ישראל אין שיהיו היחידים השלמים במעלה לבדם ולעצמם, אלא היחידים המורמים מעם, והרבים - המון העם, צריכים זה לזה, ואי אפשר להבדיל בין אותם שבמדרגת יעקב לאותם שבמדרגת ישראל, וזהו שאמר הלא ה' זה חטאנו לו, שמה שהפחותים בחינת יעקב הם חטאו, זה חטאנו כלנו לו, שזה החטא נוגע ושיך גם לבעלי מדרגת ישראל, וממשיך הנביא שהטעם לכך הוא מחמת 'ולא אבו בדרךיו הלוך' שזה קאי על המבחרים שבועם, 'ולא שמעו בתורתו' זה קאי על הפחותים שלא שמעו לתורה כלל, כי מה שהמבחרים שבועם נענשו, הוא משום שלא הלכו בדרךיו של הקדוש ברוך הוא, והינו שלא היו מדוניהם מתקנות, דכתיב (דברים כח, ט) "והלכת בדרךיו", ודרשו חז"ל (שבת קלג, ב. רמב"ם דעות פ"א ה"ו, וחינוך מצוה תרי"א) מה הוא רחום אף אתה היה רחום וכו', והיה להם לרחם על אחרים, וכשם שהקדוש ברוך הוא מלמד תורה פן היה להם גם ללמד לאחרים התורה ודרכיה, ועל שלא עשו זאת נענשו, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (עיין שבת נה, א) מפני מה חרב הבית מפני שלא הוכיחו זה את זה. וכיון שהמבחרים לא אבו בדרךיו הלוך וללמדם ולהוכיחם, זה גרם

שֶׁהַפְּחוּתִים שָׁבָהּם 'לֹא שָׁמְעוּ בְּתוֹרָתוֹ' לֹא שָׁמְרוּ הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, וְלִכֵּן הָיָה הַחֲרָבָן.

וְזֶה הָיָה גְדֹל הַחֲדוּשׁ בַּתְּשׁוּבָה הַתִּינוּק, שֶׁהָיָה חָכֵם לְהַפִּיר אֶת הַיִּסּוּד שֶׁל הָאֲחֻדוֹת וְהָעֲרֻבוֹת שֶׁבִּישְׂרָאֵל, וְלִכֵּן הָיָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּטוֹחַ בּוֹ בַּתִּינוּק זֶה שֶׁהָיָה גְדוֹל בִּישְׂרָאֵל, לֵאמֹר חֵשׁ גְּדֹל עֲנִין הָעֲרֻבוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל זֶה לְזֶה, וְעַל כֵּן אָמַר 'מִבְּטַחֲנִי בּוֹ שֶׁהָיָה מוֹרָה הוֹרָאָה בִּישְׂרָאֵל', וְהִינוּ שְׂיֹרָה גַם לְאַחֵרִים דַּעַת וְדַרְכֵי הַתּוֹרָה.

וּבִזְזָה אֶפְשָׁר לְבָאֵר לְשׁוֹן הַפְּתוּב 'וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן' וְגו' שְׁפוּתַח בְּלִשׁוֹן רַבִּים וּמִסִּים בְּלִשׁוֹן יַחֲדִיד, כִּי 'עֵקֶב' רוּמְזוֹ עַל הָאֲנָשִׁים הַפְּשׁוּטִים כְּנֻזְכָּר, דְּבַעַת שְׁגָם הָאֲנָשִׁים הַפְּשׁוּטִים יִשְׁמְעוּ דַּרְכֵי ה' וְתוֹרָתוֹ מֵאֵת הָאֲנָשִׁים הַגְּבוּהִים, וְהִיא זֹאת בַּעַת שֶׁבַעֲלֵי הַמַּדְרָגוֹת לֹא יִהְיוּ רַק שְׁקוּעִים בַּעֲבוּדָתָם בֵּינָם לְבֵין עֲצָמָם אֲלֵא יִלְמְדוּ גַם לְאַחֵרִים הַפְּשׁוּטִים, מִכַּח חִיּוּב הָעֲרֻבוֹת הַמְּטֵל עֲלֵיהֶם. וְלִכֵּן מִסִּים הַפְּתוּב וְכוּלָּל אֶת כָּל כָּלל יִשְׂרָאֵל בְּלִשׁוֹן יַחֲדִיד 'וְשָׁמַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ', לְהוֹרֹת שֶׁהַיַּחֲדִיד וְהָרַבִּים הֵם אֶחָד וְאֵין לְחַלֵּק בֵּינֵיהֶם, כִּי דוֹקָא בְּאִפְּן זֶה הִיא הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל כָּלל יִשְׂרָאֵל, כְּאֻמּוֹר.

(משלי כ, כז) "נִרְ ה' נִשְׁמַת אָדָם", וְכָללוֹת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הִיא בְּחִינַת 'מְנוּחָה' שֶׁל פְּרָקִים 'הַבְּנוּיָה מִחֻלְקִים חֻלְקִים, כֵּן קוֹמַת כָּלל יִשְׂרָאֵל מִרְכַּבַּת מִהֲרֵבָה נִשְׁמוֹת יַחֲדִידִים, אֵךְ בְּשִׁרְשָׁם הֵם כָּלָם אֶחָד (טַעמִי הַמִּצּוֹת לֵארוּז"ל קְדוּשִׁים), וְעַל יְדֵי כָּלָם נִשְׁלַמְתָּ קוֹמַת אָדָם. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ 'אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל', דְּ'אָדָם' הוּא רֹאשֵׁי תְבוֹת אָדָם דְּיֹד מְשִׁיחַ (סֵפֶר הַלְקוּטִים לֵארוּז"ל אַחֲרִי), שֶׁדוֹקָא עַל יְדֵי כָּלָם יַחַד אֶפְשָׁר לְבָנוֹת קוֹמַת אָדָם. וּבִזְזָה מִתְבָּאֵר הֵיטֵב הַמְּשָׁךְ לְשׁוֹן הַמַּדְרָשׁ, מִהוּ לְטַלְטְלָה בְּשִׁבְתָּ, כִּף שָׁנוּ חֲכָמִים הַמְּרַכִּיב קִנֵּי מְנוּחָה בְּשִׁבְתָּ חֵיב חֲטָאָה, וְהִינוּ שְׁכִינּוֹן שְׁנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מֵאֲחֻדוֹת וּקְשׁוּרוֹת זֶה בְּזֶה, וְזֶה נִרְמָז בְּמָה שֶׁאָמְרוּ 'הַמְּרַכִּיב אֶת הַמְּנוּחָה', וְעַל יְדֵי זֶה 'חֵיב חֲטָאָה', הִינוּ שָׁאֵף עַל יְדֵי חֲטָאוֹ שֶׁל הַפְּחוּת שֶׁבִּישְׂרָאֵל שְׁעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשִׁבְתָּ חֵס וְשְׁלוֹם, נִפְגָּם וּמִתְחִיב בְּצַד מָה גַם בַּעַל הַמַּדְרָגָה הַגְּבוּהָה, וְזֶהוּ 'הַמְּרַכִּיב אֶת הַמְּנוּחָה כְּאָדָם שְׁבוּנָה בְּשִׁבְתָּ', כִּיּוֹן שֶׁהַמְּנוּחָה הִינוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִרְכַּבוֹת וּמֵאֲחֻדוֹת, עַל יְדֵי זֶה נִמְצָא שֶׁהוּא קָשׁוּר לְאָדָם הַבּוֹנֶה חֵס וְשְׁלוֹם בְּשִׁבְתָּ, וּמִי שֶׁהוּא בּוֹנֶה בְּשִׁבְתָּ חֵיב, וְכֵן אֵף הוּא מִתְחִיב קֶצֶת עַל חֲטָאוֹ כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הוֹכִיחוּ וְלִמְדוּ דַּרְכֵי הַתּוֹרָה.

פגם אחד מישראל משפיע על הכלל כולו

וּבִזְזָה אֶפְשָׁר לְבָאֵר דְּבָרֵי הַמַּדְרָשׁ הַנֻּזְכָּר בְּדֶרֶךְ רִמְזוֹ, הִלָּכָה אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְנוּחָה שְׁעוֹשֶׂה פְּרָקִים פְּרָקִים, דְּהִנֵּה נִשְׁמַת יִשְׂרָאֵל קְרוּיָה 'נִרְ' כְּדַכְתִּיב

ערבות פרטית של אדם וביתו

וְהִנֵּה עֲנִין זֶה הוּא יִסּוּד גַם בַּעֲנִין בְּנִית בֵּית נֶאֱמָן בִּישְׂרָאֵל, וְיָדוּעַ מִה שֶׁמִּבְּאֵר בְּסִפְרֵים הַקְּדוּשִׁים (רַבְּנוּ בַּחֲיִי בְּרַאשִׁית, חֲסֵד לֵאבְרָהָם אֲזוּלָאִי מַעֲיִין בְּנֵהר סֵד), אֲשֶׁר עֵקֶר

הַשְׂרָאת הַשְׂכִּינָה עַל הָאָדָם הוּא דִּוְקָא עַל יְדֵי שְׁנוּשָׁא אִשָּׁה, וּכְמֵאֲמַר חֲז"ל (סוטה יז, א) אִישׁ וְאִשָּׁה זָכוּ שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּינֵיהֶם, וּבִלֹּא זֶה הוּא פֶּלֶג גּוֹפָא (זוהר ח"ג ז, ב), וְאִינוּ יָכוֹל לְהִגִּיעַ אֶל הַשְּׁלֵמוֹת, וְהוּא שְׂרוּי בִּלֹּא תוֹרָה וְכו' (יבמות סב, ב) וְהִנֵּה בְּאִישׁ וְאִשָּׁה נוֹהֵג גַּם כֵּן עֲנִין הָעֲרֻבוֹת, שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ שְׂלֵא יַעֲסֹק רַק בַּעֲבוּדָתוֹ בִּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ אֲלֵא שִׁיחָא מִשְׁפִּיעַ גַּם לְבִנֵּי בֵּיתוֹ.

וְעַל פִּי זֶה אֶפְשָׁר גַּם לִישֹׁב מַה שְּׂיָכוֹת יֵשׁ לְשֵׁנֵי הַבְּרָכוֹת 'שֶׁהִכָּל בְּרָא' וְיִוָּצֵר הָאָדָם' עִם עֲנִין נִשְׁוֹאִין. לְפִי שְׁבַעַת שְׁמַחַת נִשְׁוֹאִין בָּאִים לְמַדְרַגַת הָעֲרֻבוֹת זֶה לָזֶה, וְעַל יְדֵי זֶה אֶפְשָׁר לָקִים עֲנִין הַבְּרָכָה 'שֶׁהִכָּל בְּרָא לְכַבּוּדוֹ', שֶׁכָּל דָּבָר יִהְיֶה קָשׁוּר לְבוּרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁהוּא בְּרָא הִכָּל לְכַבּוּדוֹ, לְרֵאוֹת כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בְּכָל דָּבָר, וְלֹא לְעַבְדּוֹ רַק בִּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ, וְלִכֵּן אִזּוֹ אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ 'שֶׁהִכָּל בְּרָא לְכַבּוּדוֹ'. וְכֵמוֹ כֵּן אִזּוֹ גַּם רֵאוּי לְבָרֵךְ 'יִוָּצֵר הָאָדָם', כִּינֵן שְׂאֵז מִשְׁלִים הָאָדָם עֲצָמוֹ, וְיִוָּכַל לָקִים הַתּוֹרָה בְּשְׁלֵמוֹת, וְאִם כֵּן נוֹחַ לוֹ שֶׁנִּבְרָא, וְכַמְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (להלן ד"ה ושמר).

וּמִבְּאֵר בְּדִבְרֵי חֲז"ל שֶׁעַל יְדֵי נִשְׁוֹאִין מְקַרְבִּים בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ, כְּאֵמֶרם ז"ל (יבמות סג, ב) אֵין כֵּן דֹּד בָּא עַד שֶׁיִּכְלוּ כָּל הַנִּשְׁמוֹת שְׁבִּגּוּף, וְכֵן הוּא לְפִי דְּבָרֵינוּ שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִשְׁלַמַת קוּמַת אָדָם, וְכֵן יִהְיֶה רְצוֹן שְׂיָקִים בָּנוּ עַל יְדֵי זֶה מֵאֲמַר הַנִּבְיָא שֶׁבְּהִפְטֻרַת פְּרֻשָּׁה זֹו "כִּי נָחַם ה' צִיּוֹן נָחַם כָּל חֲרֻבְתֶּיהָ", שְׂרוּמִז עַל שְׁמַחַת חֲתָן

כְּמֵאֲמַר חֲז"ל (ברכות ו, ב) כָּל הַמְּשַׁמַּח חֲתָן כְּאִלוֹ בָּנָה אַחַת מִחֲרֻבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, וְנִזְכָּה בְּמַהֲרָה לְבִיאַת מְשִׁיחַ, אָמֵן:

וְהִי עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמְּשַׁפְּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרָתֶם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְגו' (ז, יב).

יֵשׁ לְהַבִּין לְשֵׁם מַה נִּזְכָּרָה תַּבַּת 'וְהִי' (ועמד על זה האור החיים הקדוש), וְכֵן לְהַבִּין לְשׁוֹן 'עֵקֶב' שֶׁנִּתְקַשְׁרוּ בּוֹ הַמְּפָרָשִׁים (עיין רמב"ן וכלי יקר), וְכֵן מַה מוֹרִים הַלְשׁוֹנוֹת 'תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמְּשַׁפְּטִים' וְשִׁמְרָתֶם וַעֲשִׂיתֶם'.

וּבְאֵמֶרֹו לְהֵלֵן "וּבִרְךָ פְּרִי בִטְנֶךָ וּפְרִי אֲדָמְתְּךָ", יֵשׁ לְהַבִּין הֲרִי שְׂכָר מַצָּה בְּהָאִי עֲלֵמָא לִיכָא (קידושין לט, ב), וְכַבֵּר נִתְקַשְׁרוּ בָּזֶה קִמְאִי (אלשיך ועוד).

על הענינים הנלוים למצוה - יש שגר גם בעולם הזה

וְיֵשׁ לְבָאָר, כִּי מַה שְּׂשֹׁכֵר מַצָּה לִיכָא בְּהָאִי עֲלֵמָא, הוּא דִּוְקָא הַשְׂכָּר עַל הַמַּצָּה עֲצָמָה, וְכִידּוּעַ שְׁהִטְעַם שְׂשֹׁכֵר מַצָּה בְּהָאִי עֲלֵמָא לִיכָא הוּא מִשּׁוֹם שְׂשֹׁכֵר הַמַּצָּה הוּא אֹר כַּה גְּדוֹל וּבָלִי גְּבוּל, וְכִינֵן שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ הוּא מְגֻבֵּל וּמְצֻמָּץ, מִמִּילָא אִי אֶפְשָׁר לְשַׁלֵּם שְׂכָר עַל הַמַּצָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה (עפ"י תניא אגרת הקדש ג, מאור עינים בשלח בשם הבעש"ט) אֲךָ זֶהוּ רַק לְגַבִּי הַשְׂכָּר הַנֶּתֶן עַל הַמַּצָּה עֲצָמָה, אֲךָ עַל

הענינים הנלוים למצוה שיך שכר בעולם הזה גם כן, וכגון כאשר זוכה האדם להגיע למדרגה של השתוקקות וצפייה לקיום המצות, שמשתוקק ומצפה תמיד בכל רגע מתי יבוא לידי ואקיימו (ברכות סא, ב), או שמגיע האדם על ידי עשיית המצוה לידי ענוה, שלאחר שעשה המצוה מבין שעדין לא התחיל לעשות מאומה כראוי, ומזה מתעורר ורוצה יותר לעשות ולקיים עוד ועוד תמיד, בבחינת מצוה גוררת מצוה (אבות ד, ב) ועל אלו הענינים הנלוים לעשיית המצוה, מקבל האדם שכר אף בעולם הזה.

וזה מורה לנו הכתוב, 'והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם', ונרמזו כאן שני הענינים אלו שהזכרנו, 'ושמרתם' רמז לענין ההשתוקקות לקיום המצות, בבחינת "ואביו שמר את הדבר" (בראשית לו, יא), שתהיו מצפים לעשות המצות, וגם מרמז ענין הענוה באמרו 'עקב', וכמו שהביא בעל הטורים הכתוב "עקב ענוה" (משלי כב, ד), ועל ידי זה מתעורר לעשות עוד ועוד, וזהו 'תשמעון את המשפטים האלה, ושמרתם ועשיתם אותם'. ועל זה אפשר לקבל שכר מצוה בזה העולם, מאחר שאין זה שכר על המצוה עצמה אלא על מה שמצפה למצוה וכיוצא בזה, וזהו שממשך הכתוב "וברך פרי בטןך וגו'".

וזהו תוספת הלשון 'והיה' לשון שמחה, כיון שכאשר זוכה האדם לבחינת

'ושמרתם' ששומר ומצפה למצוה, וכן באם הוא בבחינת 'עקב ענוה' על ידי עשיית המצוה, מתוך כך בודאי קיום המצות עצמו נעשה על ידו מתוך שמחה ורחות ולא כ"מצות אנשים מלמדה" (ישעיה כט, יג) אשר הנביא מתאונן על זה ומוכיח את ישראל על כך, וכאשר מקיימים המצות בחיות ראויים לקבל ברכת ה'.

ובאופן אחר יש לפרש יתור הלשון 'והיה', שרומז על גדל השמחה בעולמות עליונים, כי אמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין מו, א) בזמן שישראל שרוין בצער, שכינה מה לשון אומרת כו', ומדה טובה מרבה שכאשר בני ישראל מקבלים שכר טוב בעולם ויש להם שפע ברכה, נגרמת שמחה בשמים ממעל, וזהו 'והיה' לשון שמחה.

כן יזכנו ה' תמיד, ועל ידי זה נזכה תמיד לשפע ברכה עד ביאת גואל, אמן כן יהי רצון:

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם (ז, יב)

יש לדקדק למה נאמר על קיום המשפטים לשון עקב שהוא המקום הנמוך בגוף המרמז לבחינה קטנה, ולא נאמר והיה כי תשמעו אל המשפטים, ועוד, דווקא הוא לשון שמחה, ויש להבין מה השמחה הגדולה שיש בזה שישראל מקיימים המשפטים שנצטוו בהם.

שמתוך כך יהיה גם לאנשים הפשוטים התקשרות עמהם, שכן הצדיק בעסקו בדברים גשמיים מעלה ומיחד הכל אל השרש העליון. וזהו שאמר משה רבנו עליו השלום 'ואנכי עמדתי בהר' וגו', לא שנתכונן להתפאר בזאת חלילה, אלא אדרבא נתפון לתלות דפי בעצמו וכדרך הצדיקים שתולים כל חסרון בעצמם, ואמר להם שמה שבני ישראל נכשלו בעשית העגל באותו הזמן, היה הוא הגורם לכך מחמת שנתעלה במדרגותיו ועבד את ה' בלי אכילה ושתייה, ועל ידי כן לא היה לפשוטי העם התקשרות עמו, ונפלו למה שנפלו. וזהו שבמעשה העגל אמר הקדוש ברוך הוא למשה "לך רד" (שמות לט, ב), הינו רד מן הדרגה הזאת ותקשר עצמך עם כלל ישראל, עכ"ל.

ויש להסמיק לזה מאמר ב"ק אאמו"ר וצללה"ה, על מה שאמרו בתנא דבי אליהו (רבה פרק יז) וכיון שאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר הקדוש ברוך הוא ועשו לי מקדש, שיש להבין השיכות. ובאר, ד'נעשה ונשמע' רומז שגם הדברים הגשמיים שהם בחינת 'נעשה' יעשו בבחינת 'ונשמע' דהינו על פי התורה, כי בעת מתן תורה הגיעו למדרגה גדולה שהיו מכניסים הכל לקדשה, וזהו כונת חז"ל שמאחר שהגיעו לדרגה כזאת ממילא יכולים לבנות משכן ה', כי תכלית ענין המשכן הוא להשרות שכינתו יתברך בתוך כל אחד ואחד, עכ"ל.

ויש לבאר בהקדם מה שאמר הכתוב (ט, ט) "בעלותי ההרה וגו' ואשב בהר וגו' לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי". והקשה כ"ק זקני דברכי בינה, מה פשר כונת משה רבנו עליו השלום בדבריו אלו, שלכאורה הוא נראה חס ושלום כהתפארות, והלא משה רבנו עליו השלום היה הענו מכל האדם. ומבאר שם על פי מאמר הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר וצללה"ה, דכתיב "וירד משה מן ההר אל העם" (שמות יט, יד) ופרש רש"י מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם, והקשה וכי אלו עסקים היו לו למשה, ופרש שהכונה על מדרגותיו ועליותיו הרוחניות, שמשה רבנו עליו השלום לא הסתכל על עלית ומדרגת עצמו, אלא הפקיר עצמו כדי להעלות הכלל והמון העם, וזהו וירד משה מן ההר אל העם'.

הצדיקים מתעסקים עם עניני גשמיים - כדי להתקשר עם פשוטי העם

ועל פי זה באר, דהנה יש צדיקים שיכולים לעבד את ה' כמו מלאכים ללא צורך באכילה ושתייה, ולהתפשט ולהתנתק מעניני הגשמיות לגמרי, אבל על ידי זה לא יהיה לפשוטי העם התקשרות לצדיק כזה, ואדרבה יכולים פשוטי העם לבוא על ידי זה לידי נפילה, באין להם מי שיעלה אותם ויקשרם אל השרש, על כן הצדיקים מורידים עצמם מן המדרגה הזאת, ועובדים את ה' אף עם דברים גשמיים, כדי

גם בחודש אלול יש להתדבק עם פשוטי העם ולהשפיע עליהם

ועל פי האמור יש לבאר כמה ענינים. דהנה ידוע המובא בספרים שאול הוא ראשי תבות "אני לדודי ודודי לי" (שיר השירים ו, ג. אבודרהם ראש השנה), וכן "ומל' ה' אלקיף" את לבבך ואת לבב' ורעך" (דברים ל, ו. ובבעל הטורים שם), "איש לרעהו ומתנות לאביונים" (אסתר ט, כב. ובפירוש הרוקח שם), והוא להורות שבחדש אלול מלבד מה שצריך ביותר להתקרב אל הקדוש ברוך הוא ולשוב בתשובה, מכל מקום צריך לזכר גם 'איש לרעהו' וגו', לכל נחשב לעבד ה' רק בדברים רוחניים ולא להתקשר עם פשוטי העם, כי אם אדרבה החדש מסגל להתקשר איש לרעהו בדבוק חברים, ומתנות לאביונים' הם העניים והאביונים בדעת, להעלות גם אותם ולהתקרב יחד לאבינו שבשמים.

ובזה נוכל להסמיק מה שסיים הרמ"א בשו"ע או"ח 'טוב לב משתה תמיד', לתחלתו 'שויתי ה' לנגדי תמיד', הינו כי הדרך לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד הוא לא כמו שנראה לכאורה שצריך לנתק את עצמו לגמרי מגשמיות, אלא אדרבה לעבד את ה' גם עם הגשמיות בבחינת 'טוב לב משתה תמיד'.

שלימות העבודה - כשעובדים גם בעיני גשמויות

ובזה יש לרמז 'והיה עקב' שמרמז על ענינים הנמוכים והגשמיים, כמו

שפרש רש"י דברים שאדם דש בעקביו, שרומז על הדברים הפשוטים וההלכות הקלות שיש בענינים הגשמיים, ואמר 'והיה' לשון שמחה, שדרך האמת הרצויה היא שגם בדברים הללו יהיה 'תשמעון את המשפטים' בבחינת נעשה ונשמע, כדברי כ"ק אאמו"ר זי"ע הנזכרים. ומדה כנגד מדה על ידי זה יהיה 'ושמר ה' אלקיף לך את הברית וגו', ואהבך וגו' וברך פרי בטןך ופרי אדמתך וגו' על האדמה' וגו', אשר זהו התכלית הנרצה, לעבד את ה' גם עם דברים הגשמיים, להעלותם גם כן.

ובזה יתבאר מה דאיתא במדרש (דברים רבה פרשה זו ג, א) ואת סבור שמא לרעתך נתתי לך את השבת, לא נתתי לך אלא לטובתך, פיצד, את מקדש את השבת במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ומהנה את נפשך, ואני נותן לך שכר, מנין (ישעיה נח, יג) "וקראת לשבת ענג" וגו', מה פתיב אחריו (שם, יד) "אז תתענג על ה' ויתן לך משאלת לבך". אשר לכאורה יפלא מאד, וכי איזה סברא יש חס ושלום ששבת קדש נתנה לרעתנו, הלא פשוט שהשבת נתנה לענג ומרגוע ומתנה גדולה לבני ישראל. אך הענין הוא כמאמר חז"ל (תענית כו, ב) נשמה יתרה נתנה באדם ערב שבת וכו', ופרש רש"י שמרחיבין דעתו לאכילה ושתייה. וזהו כונת המדרש, שעל הנשמה היתרה של שבת קדש שנתנה לצורך עבודת אכילה ושתייה בשבת היה אפשר לדמות ולסבר שזו עבודה נמוכה, והעבודה

ועל כן נקראים דורות אלו בשם 'דוד' עקבתא דמשיחא' (עיין סוף סוטה).

ועל פי זה יש לרמז במאמר הכתוב (תהלים קיט, נט) "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך", שדוד חשב וצפה ברוח הקדש היאך ישלם קומת אדם דוד משיח, וראה כי התקון בדור האחרון תלוי בתקון בחינת הרגלים, וזהו ואשיבה רגלי אל עדותיך ובארו חז"ל (ויקרא רבה לה, א) לבתי כנסיות ובתי מדרשות, הינו שיש לתקן מדת היסוד, שהוא בחינת הרגלים ולהשיבם אל התקון על ידי לימוד התורה, וכמאמר חז"ל (קדושין ל, ב) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, וכן אמרו ז"ל (שם) בראתי יצור הרע בראתי לו תורה תבלין.

וזהו האמור כאן ויהיה עקב, הינו שעתיד להיות עת בדור האחרון דור עקבתא דמשיחא, אשר אז יהיה צורך גדול ביותר לתקן ענין בחינת העקב והרגל, והתקון יהא על ידי תשמעון את המשפטים האלה את דברי התורה, וכאמרם ז"ל שם אם אבן הוא מתפוצץ ואם ברזל הוא נמוח, וכזה תלוי גמר התקון השלם, ועל ידי זה וישמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך, שיקים הקדוש ברוך הוא ברית אבות לגאלנו גאלה שלמה ולהביא לימות המשיח במהרה, אמן:

הרצויה יותר היא לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, על כן אומר המדרש דלהפך הוא, לא נתתיא אלא לטובתכם, כי צריכים לעבד עבודת הקדש גם בעניני החלין והגשמיות, וזהו עקר השלמות, וזהו בחינת ונקראת לשבת ענג.

תפלתנו לה' הטוב, שנזכר לעבדו יתברך כראוי, ולקשר גם עניני החלין אל הקדשה, ועל ידי זה נזכה ליום שכלו שבת בביאת משיח צדקנו, אמן כן יהי רצון:

ויהי עקב תשמעון וגו', ושמר ה' אלקיך לך את הברית וגו' (ז, יב)

צריך להבין אמרו בשמירת המשפטים לשון עקב המורה על הסוף.

בדורות האחרונים צריך לתקן את מידת היסוד, וזאת על ידי לימוד התורה

ואפ"ר לבאר, דהנה נודע אשר אדם הראשון היה כלול מכל נשמות ישראל, ועל כן מה שחטא ופגם נחשב שכל ישראל פגמו וחסאו, ובכל דור מתקן כל אחד מישראל את חלקו בפגם, וכשיסימו כל ישראל לתקן כל אחד חלקו יהא נשלם קומת אדם ויהיה התקון השלם. והנה הדורות שקדם ביאת המשיח הם מתקנים את בחינת הרגלים והעקב של קומת אדם הראשון, הרומו למדת היסוד,

וְשָׁמַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת
הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם (ז, יב).

יֵשׁ לְהַבִּין הָרִי הַכָּלֵל הוּא שְׂשֹׁכֵר מִצְוָה
בְּהָאֵי עֲלָמָא לִיכָא (קידושין לט, ב), וְאִיךְ
נִזְכָּר כָּאֵן קִבְּלַת שְׂכָר בְּעוֹלָם הַזֶּה, מַה גַּם
שְׁלַעִיל בְּסִמּוּךְ בְּסוֹף פְּרִשְׁת וְאַתְחַנּוּן נֶאֱמַר
"אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוָה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", וּפְרִשׁ
רש"י הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם וּלְמַחֵר לַעֲוֹלָם הַבָּא
לְקַבֵּל שְׂכָרָם. עוֹד צָרִיךְ בִּיאור, אִם הַשְׂכָּר
הוּא עַל עֲשִׂית הַמִּצְוֹת, אִם כֵּן מִפְּנֵי מַה
תּוֹלָה זֹאת בְּמָה שֶׁנִּשְׁבַּע לְאַבְרָהָם.

על עבודה לשמה יכולים לקבל שכר גם
בעולם הזה

וְאַפְּשָׁר לְפָרֵשׁ, דִּהְיָה אֶחָד מֵהַטְעָמִים
מִדּוּעַ אֵין שְׂכָר נֶתֵּן בְּהָאֵי עֲלָמָא,
הוּא מִשּׁוּם שֶׁקֶשָׁה הַדְּבָר שִׁיקִים הָאָדָם
בְּעוֹלָם הַזֶּה הַמִּצְוָה כְּמֵאמְרָה לְשֵׁם שְׁמִים
(על פי שבת סג, א ומהרש"א שם), וְכֵאֲשֶׁר אֵינָנו
עוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּלִתי לָהּ לְבָדוֹ, אֵין רְאוּי
שִׁיקֵבֵל שְׂכָרוֹ כְּכֹר בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּיּוֹן שְׁלֹא
הִיתָה עֲבוּדָתוֹ שְׁלָמָה וּטְהוּרָה רַק לְכָבוֹד
הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, אֲלֹא הִיא מְעֻרָב בּוֹ
כּוֹנוֹת אַחֲרוֹת, וְעַל כֵּן מְקַבֵּל שְׂכָרוֹ רַק
לַעֲוֹלָם הַבָּא אַחֵר שִׁיטְהַר לְגִמְרֵי מְכַל פְּנִיָּה.

אֲבָן הָאָדָם אֲשֶׁר הִגִּיעַ לְמַדְרָגָה נִפְלְאָה שֶׁל
עֲבוּדָה לְשֵׁם שְׁמִים בְּלָבָד, יָכוֹל לְקַבֵּל
שְׂכָרוֹ כְּכֹר בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְעֲבוּדָתָהּ ה' כְּזוֹ
מִצְוֵנוּ בְּרַבִּי עֲקִיבָא (ברכות סא, ב) אֲשֶׁר אָמַר
כָּל יָמֵי הַיִּיטִי מִצְטָעַר עַל כּוֹי וְעַכְשָׁו שְׂבָא
לְיָדִי לֹא אֶקְיִימְנוּ, הִינּוּ שְׂמֵאֲחֵר שֶׁהוּא

שׁוֹמֵר וּמִצְפָּה מְתִי יִזְכֶּה לְקִים מִצְוֹת ה'
יִתְבָּרַךְ, אִם כֵּן בּוֹדָאֵי שְׂכָאֲשֶׁר בָּאָה הַמִּצְוָה
לִידּוֹ מְקִימָה מִחֲמַת מִצְוֹת ה' יִתְבָּרַךְ בְּלָבָד,
כְּאֲשֶׁר לִזְה צָפָה וְחִכָּה כָּל הַזְמָן וְלֹא לְשֵׁם
כּוֹנוֹת אַחֲרוֹת. וּבְחִינָה זֹאת נִקְרָאת 'שְׁמִירַת'
הַמִּצְוֹת וְלֹא רַק 'עֲשִׂית' הַמִּצְוֹת, כִּיּוֹן שְׁלֹא
רַק שְׁמִקְיָמָם בְּבוֹאֵם לִידּוֹ אֲלֹא אַף מִצְפָּה
וּמִחִכָּה מְתִי יָבוֹא לִידּוֹ וִיקְיִמָּם, בְּבָחִינַת
(בראשית לז, יא) "וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדְּבָר".

וּבְזֶה יִבְאֵר הַכְּתוּב כָּאֵן, שְׁעַל יְדֵי שִׁיתִּקִּים
בְּהֵם רִישׁ הַכְּתוּב וּשְׁמִרָתָם וְעֲשִׂיתָם
אוֹתָם, שִׁיבֹאוּ לְמַדְרָגָה זוֹ אֲשֶׁר לֹא רַק
שִׁיעֲשׂוּ אֶת הַמִּשְׁפָּטִים בְּשַׁעַת קִיּוֹם הַמִּצְוָה,
אֲלֹא יִהְיֶה גַם בְּחִינַת 'וּשְׁמִרָתָם' שִׁיעֲצוּ
מְתִי יָבוֹאוּ הַמִּצְוֹת לִידֵינוּ וְנִקְיָמָם, וּמִתּוֹךְ
כֵּךְ 'וְעֲשִׂיתָם אוֹתָם' שְׁמַכָּל שְׂכָן שְׂכָאֲשֶׁר
בָּאִים לְקִימָם מְקִימִים אוֹתָם בְּחֶשֶׁק גָּדוֹל
רַק לְשֵׁם ה' יִתְבָּרַךְ לְבָדוֹ, עַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה
'וְשָׁמַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ' וְגו' שִׁיזְכּוּ לְשְׂכָר
כְּכֹר בְּעוֹלָם הַזֶּה.

על ידי התקשרות לצדיקים יכולים לזכות
לעבוד לשם שמים

אִךְ בְּאֵמַת אִיךְ אֲפְשָׁר לְהִגִּיעַ לְמַדְרָגָה כְּזֹאת
אֲשֶׁר הִתְנַא הַגָּדוֹל רַבִּי עֲקִיבָא נִשְׁתַּבַּח
בָּהּ, וְהִרִי זוֹ עֲבוּדָה קִשָּׁה שְׁבִמְקָדָשׁ שִׁיעֲצָה
בְּאֵמַת רַק לְקִים מִצְוֹת ה' יִתְבָּרַךְ, וְלְקִים
הַמִּצְוָה לְשֵׁם שְׁמִים בְּלָבָד. לְכֵן אִמְרָה
הַתּוֹרָה 'אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם', שְׁלֹזָה נִצְרָךְ
לְהִיּוֹת מְקַשֵּׁר לְצַדִּיקִים, וְעַל יְדֵי זֶה אֲפְשָׁר
לְזַכּוֹת לָזֶה.

הבורא, כְּאִשֶּׁר כֵּן עָשׂוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאוֹתָהּ
כְּוֹנֵה טְהוֹרָה.

וְזֶהוּ שְׁאֵמַר הַכְּתוּב 'וְשֹׁמֵר ה' אֱלֹקֶיךָ לֶךָ
אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֹסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם', שְׁתוּרְתָּנוּ הַקְדוּשָׁה מוֹרָה לָנוּ
אִיךְ בְּאַמֶּת אֲפָשָׁר לְהִגִּיעַ לְבַחֲיַנָּת
'וְשֹׁמֵרָתָם' אֲשֶׁר עַל יְדֵה נִתֵּן שְׂכָר גַּם
בְּעוֹלָם הַזֶּה, זֹאת כְּאִשֶּׁר אָנוּ מְקַשְּׂרִים
עֲצָמָנוּ עִם אֲבוֹתֵינוּ וְרַבּוֹתֵינוּ, וְלִכֵּן הַזְכִּיר
כָּאֵן זְכוּת 'הַבְּרִית וְהַחֹסֶד' אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם, מֵאַחַר שֶׁמְכֻחָם בָּאִים לְקִיָּם
הַמִּצְוֹת מִתּוֹךְ הַשְׁתוֹקֵקוֹת וּלְשֵׁם שָׁמַיִם,
וְעַל יְדֵי הַהִתְקַשְּׁרוֹת עִמָּם נִחָשֵׁב עֲשִׂית
הַמִּצְוֹת בְּשִׁלְמוֹת הַכּוֹנֵה כְּאִלּוּ כֵּן נַעֲשׂוּ עַל
יְדֵינוּ כְּנֹזֵכִי, לִכֵּן זֹכִים אֶף לְשַׁפַּע הַבְּרָכָה
אֲשֶׁר בְּזֻכוֹתָם.

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲזָרֵנוּ, שְׁנֵהִיָּה תָמִיד
מְקַשְּׂרִים עִם אֲבוֹתֵינוּ וְרַבּוֹתֵינוּ,
וּבְזֶה נִגִּיעַ לִידֵי שְׁלָמוֹת, וּלְקִיָּם מִצְוֹתָיו
יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ מִתּוֹךְ הַשְׁתוֹקֵקוֹת וּלְשֵׁם שָׁמַיִם,
וְנִזְכֶּה לְבִיאַת גּוֹאֵל, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

וְשֹׁמֵר ה' אֱלֹקֶיךָ לֶךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת
הַחֹסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם (י, יב).

צִרְיָה בִּאֵוֹר אָמְרוּ 'וְשֹׁמֵר ה' אֱלֹקֶיךָ לֶךָ אֶת
הַבְּרִית וְאֶת הַחֹסֶד', לָמָּה צִרְיָכִים
כָּאֵן לְמַדַּת הַחֹסֶד שֶׁהִיא הַמִּדָּה שְׁבָה
מְשַׁפֵּיעַ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתָם שְׂאִינָם
רְאוּיִים, וְהֵלֵא כִּיּוֹן שָׁעַם יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמַצָּב

וּכְמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ לְגַבִּי קֶרֶבֶן פֶּסַח, דְּכִתִּיב
(שְׁמוֹת יב, כח) "וַיִּלְכּוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל כְּאִשֶּׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן
עָשׂוּ", וּפֶרֶשׁ רַש"י ז"ל, וְכִי כָּבֵד עָשׂוּ וְהֵלֵא
מֵרָאשׁ חֲדָשׁ נֹאמַר לָהֶם, אֲלֵא מְכִיּוֹן שֶׁקִּבְּלוּ
עֲלֵיהֶם מַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב כְּאִלּוּ עָשׂוּ.
'וַיִּלְכּוּ וַיַּעֲשׂוּ' - אֶף הִהְלִיכָה מִנֵּה הַכְּתוּב,
לִתֵּן שְׂכָר לְהִלְכָּהּ וְשְׂכָר לַעֲשִׂיהָ. 'כְּאִשֶּׁר
צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן' - לְהַגִּיד שֶׁבַחֲךָ שֶׁל
יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הִפִּילוּ דְבַר מִכָּל מִצְוַת מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן, וּמֵהוּ 'כֵּן עָשׂוּ', אֶף מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן
עָשׂוּ, עַד כָּאֵן דְּבָרָיו. וְקִשָּׁה מֵהָ בִּיאָ
לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּזֶה שֶׁגַּם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת
מִצְוַת קֶרֶבֶן פֶּסַח, הָרִי גַם הֵם בְּכֻלָּל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל שֶׁנֹּאמַר עֲלֵיהֶם 'וַיִּלְכּוּ וַיַּעֲשׂוּ'.
וְאֵימָתָה בְּזֶה בִּסְפָר תַּפְאֶרֶת שְׁלָמָה, כִּי מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת מִצְוַת קֶרֶבֶן פֶּסַח
בְּהִתְקַשְּׁרוֹת עִם כָּל יִשְׂרָאֵל, וַעֲשׂוּ הַמִּצְוָה
כְּרְאוּי בְּכּוֹנֵה עֲצוּמָה עִם כָּל פְּרֻטִּיהָ
וְכוֹנֵנוּתֶיהָ, אֲכֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא זָכוּ בְּעֲצָמָם
לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה בְּשִׁלְמוֹת זֶה, אֶף עַל יְדֵי
שִׁמְשׁוֹ וְאַהֲרֹן עָשׂוּ הַמִּצְוָה בְּהִתְקַשְּׁרוֹת עִם
כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, נִחָשֵׁב כְּאִלּוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
עָשׂוּ אֶת הַמִּצְוָה בְּכּוֹנֵה שְׁלָמָה. וְזֶהוּ 'כְּאִשֶּׁר
צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ', כִּשְׁם
שִׁעֲשִׂית הַמִּצְוָה שֶׁל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הִיְתָה בְּכָל
הַשְׁלָמוֹת, כְּמוֹ כֵּן נִחָשֵׁב שֶׁגַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֲשִׂיתָם הַמִּצְוָה 'כֵּן עָשׂוּ' הַמִּצְוָה בְּשִׁלְמוֹת
כְּמוֹ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וּכְמוֹ כֵּן עַל יְדֵי
הַהִתְקַשְּׁרוֹת עִם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, זָכוּ גַם לְבוֹא
לְהַשְׁתוֹקֵקוֹת אֲמִתִּית לְקִיָּם אֶת מִצְוַת ה'
יִתְבָּרֵךְ וְלִהְיוֹת כָּל כּוֹנֵנָתָם בְּהָ טְהוֹרָה לְכַבּוֹד

ש'ל 'תשמעון את המשפטים' אם כן ראויים הם לשכר מצד הדין. וכיוצא בזה יש לתמה, מדוע צריכים כאן לזכות אבות כאמרו 'אשר נשבע לאבותיך', אחר שהם בגדר תשמעון וגו'.

והנה איתא במדרש (רבה ג, ד), מהו 'את הברית ואת החסד', אמר רבי חייא שלש מדות טובות יש ביד ישראל ואלו הן בישנים רחמנים וגומלי חסדים וכו', גומלי חסדים מנין, שנאמר 'ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד', ויש לבאר הכונה והשיכות בזה.

גם במה שכתבו הספרים (רוקח אסתר ט, כב. אליהו רבה תקפא, א בשם ספר אמרכל), ד"איש לרעהו ומתנות לאכיונים" (אסתר ט, כב) הוא ראשי תבות אלול, צריך לבאר שיכות כתוב זה עם מהות עבודת חדש אלול.

כשישראל באחדות - אחד השב בתשובה משפיע על חברו

ונפתח בדברי קדש כ"ק אאמו"ר וצללה"ה, שכתב על הפסוק "ויקחו לי תרומה" (שמות כה, ב) וזה לשונו, כמ"ש בשם אדוני זקני אדמו"ר מהרש"ל וצללה"ה מלענמשנע, "עלה אלקים בתרועה" (תהלים מז, ו) על ידי אחדות מתעלה מדת הדין, "ה' בקול שופר" שנתעורר השם של רחמים. וזהו "ויקחו לי תרומה" שנתרומם מדת 'לי לשמי' שם הרחמים, על ידי "מאת כל

איש" על ידי אחדות. או יאמר, שבאם איש אחד נתעורר לתשובה מעורר בכל העולם, כמו שכתוב בספר חרדים, ובגמרא (קדושין מ, ב) זכה מכריע כל העולם, וזהו באם "ויקחו לי תרומה" שנתרומם לעבודתו יתברך שמו, אז גורמים בזה "מאת כל איש אשר ידבנו לבו" שיתעוררו כלם לשוב בתשובה, עכ"ל. ויש לומר דשני הפרושים תלויים זה בזה, כי באם בני ישראל הם באחדות אזי הם כמו גוף אחד, ומרגיש אחד מה שנעשה אצל חברו, ועל כן כאשר אחד מתעורר לתשובה ולהתרומם, משפיע בזה גם על אחרים להיות גם הם בבחינת 'אשר ידבנו לבו' ולהתרומם לראות כבוד ה'.

על ידי הכרת הטוב לחבירו יבוא להכיר טובה להשי"ת ולקיים המצוות בשמחה

ואפ"ר לבאר הענין, דהנה פידוע תכלית עבודת ה' הוא לעבד את ה' יתברך מתוך חיות ומתוך שמחת הלב, לא חס ושלום כמצות אנשים מלמדה, כמו שמוכיח על זה הנביא (ישעיה כט, יג) אכן איך נוכל לעורר בנו את החיות והשמחה בעבודתו יתברך, הדרך והעצה היא כאשר מתבוננים בכל הטובות אשר גמל עמנו ה' יתברך, על ידי כן אנו מכירים ויודעים איך שאנו חייבים להודות לו וללכת בדרכי רצונו מחמת כל הטוב אשר גמלנו. אמנם לבוא להרגשה הזאת של הכרת הטובה למקום, זהו על ידי שתחלה ילמד להכיר

טובה לחברו על הטובות שגומל עמו, ואחר שקנה האדם בנפשו מדה זו של הכרת הטוב, ממילא שוב כבר נקל לו לעבד את ה' מתוך מדה זו של הכרת כל טובות ה' יתברך עמו, וממילא יהא מלא בשמחה וחייות לעבודתו יתברך, עד שעל ידי החיות בעבודת ה' וגדל שמחת לבו תתבטל ממנו בחינת מצות אנשים מלמדה.

ובזה יש לבאר הענין התמוה לכאורה, מדוע חלק גדול מעשרת הדברות אשר המה יסוד כל התורה כלה, הם מצוות של בין אדם לחברו, אשר נראים כמצוות קלות לכאורה. ולהאמור מוכן, לאשר דיקא בכח המצוות של בין אדם לחברו יכול האדם לקנות בנפשו מדת הכרת הטוב, אשר על ידה יכול לבוא לשלמות בעבודת ה', כאמור.

ויש לומר דזהו פרוש מאמר הלל לגר 'דעלך סני לחברך לא תעבד, זו היא כל התורה כלה, ואידך פרושא הוא זיל גמר' (שבת לא, א), וכן מאמר חז"ל (ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד) "ואהבת לרעך כמוך" זה כלל גדול בתורה, והנינו כאמור, שהדרך לזכות לקיים את התורה כראוי הוא על ידי שיתחיל ממצוות וענינים שבין אדם לחברו, להרבות באהבת רעים והרגשת טובת זולתו, שמתוך כך יבוא למדת הכרת הטוב, ועל ידי זה יבוא להכיר בגדל טובות ה' יתברך, ויבוא לקיים כל התורה כלה בחיות ובשמחה.

ועל דרך זה יש לבאר האמור על אברהם אבינו עליו השלום (בראשית יח, יט) "למען אשר יצוה את בניו וגו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", שצריך באור למה הזכיר הכתוב דוקא את ענין הצדקה והמשפט, וגם יש לדקדק הלשון 'ושמרו' והיה לו לומר 'והלכו' בדרך ה'. אך הענין הוא, שאברהם אבינו עליו השלום רצה להכניס ולהשריש לדורות הבאים את הכח לעבד את ה' מתוך חיות, ועל פן הורה להם לעשות צדקה ומשפט שהם ענינים של בין אדם לחברו, שעל ידי זה יבואו לידי ושמרו דרך ה', בבחינת "ואביו שמר את הדבר" להמתין ולצפות על המצוות ולעשותם בחיות, כמו שנתבאר.

ולפי זה יש לבאר מה שאמר הכתוב והיה עקב תשמעון את המשפטים, דלכאורה מדוע הזכיר הכתוב רק את 'המשפטים', ולא כבכל מקום שמזכיר גם חקים וכל המצוות. דיש לומר דמרמז בזה המצוות שבין אדם לחברו הנקראים 'משפטים', ובאם תעמלו לעבד ה' בעניני המצוות שבין אדם לחברו, על ידי זה תגיעו לקיים המצוות בשמחה ובתשוקה, וזהו 'ושמרתם ועשיתם אותם' על דרך (בראשית לו, יא) 'ואביו שמר את הדבר', להיות מצפים ומחכים בכליון עינים מתי יבוא לידי ואקימנה (ברכות סא, ב), וכנרמז גם באמרו 'והיה' לשון שמחה, שיהא להם שמחה גדולה בעת עשיית המצוות.

וּמִמֶּשֶׁיךָ הַכְּתוּב 'וְשֹׁמֵר ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם, מִזְכִּיר זְכוֹת חֶסֶדָם שֶׁל הָאֲבוֹת הַקְּדוּשִׁים מֵאַחַר שֶׁהִכַּח הָזֶה שֶׁל עֲנִינֵי בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ נִשְׁרַשׁ בָּנוּ בְּזִכּוֹתָם וּמִכּוֹחָם שֶׁל הָאֲבוֹת, שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְׁלוֹם נִטַּע בָּנוּ אֶת מִדַּת הַחֶסֶד, וְעַל יְדֵה זֻכִּים אָנוּ לְקִים אֶף שְׁאָר הַתּוֹרָה כְּלָה בְּמִדַּת חֵיות וְשִׁמְחָה וּלְהַכִּיר בְּטוֹבוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

מִרְגִּישׁ אֶת נִפְשׁוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶסֶד וּמִכִּירִים כָּל אֶחָד בְּטוֹבַת חֲבֵרוֹ, מִזֶּה בָּא לְהַכִּיר גַּם בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל מְקוֹם. וְאִם כֵּן הַתְּשׁוּבָה אֲשֶׁר מִתְעוֹרֵר עַל יְדֵי הַתְּעוֹרוֹרוֹת חֲבֵרוֹ, הוּא עַל יְדֵי זֶה גּוֹפֵא שָׂבָא לְהַכִּיר חֶסְדֵי הַמְּקוֹם וְטוֹבוֹתָיו כְּדֶרֶךְ שִׁמְכִיר בְּטוֹבַת חֲבֵרוֹ, כִּי הַפֶּתַח טוֹבַת חֲבֵרוֹ וְהַהֲרָגָשָׁה בּוֹ הוּא הַפֶּתַח וְהַדֶּרֶךְ לְהַכִּיר וּלְהַרְגִּישׁ בְּחֶסֶד ה' יִתְבָּרֵךְ, וְעַל כֵּן מֵה מְאֹד גְּדוּלָּה הַהִתְעוֹרוֹרוֹת לְתִשְׁבּוּכָה הַבָּאָה מִכֶּח חֲבֵרוֹ כְּשֶׁהִיא עַל יְדֵי הָאֲחֻדוֹת.

וּבִזְזָה מוֹכֵן הַיֵּטֵב הַמְּדַרְשׁ שֶׁהִבְאֵנוּ, שֶׁלְמָדוֹ מִפְּסוּק זֶה עַל מִדַּת גּוֹמְלֵי חֶסְדִּים שֵׁשׁ בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי עֲבוֹדַת הַבּוֹרָא שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַנּוֹזֵכִר בְּכְתוּב זֶה, קְשׁוּרָה וְתוֹלִיָּה בְּמִדַּת הַחֶסֶד אֲשֶׁר הִשְׁרִישׁוּ בָּהֶם הָאֲבוֹת הַקְּדוּשִׁים.

וּבֵּן הוּא גַּם עֲנִין שִׁמְחַת חֶתָּן וְכָלָה שְׁעַל יְדֵה זֻכִּים לְתוֹרָה כְּמֵאֲמַר חֲז"ל (בְּרֻכּוֹת ו, ב), וְהוּא עַל פִּי מֵה שֶׁדִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (עֲרוּבִין יח, ב) "וַיְבִיאָהּ אֶל הָאָדָם" (בְּרֵאשִׁית ב, כב) מְלַמֵּד שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹשְׁבֵינּוֹת לְאָדָם הָרֵאשׁוֹן, מִכָּאֵן לְגְדוּל שְׁעִיעָשָׂה שׁוֹשְׁבֵינּוֹת לְקַטָּן וְלֹא יָרַע לוֹ, וְהִינּוּ כִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה לְהִרְאוֹת מִיד בְּבִרְיָאֵת הָעוֹלָם קֶדֶם קְבֻלַּת הַתּוֹרָה שֵׁשׁ לְעֶסֶק בְּחֶסֶד, וְעַל יְדֵי זֶה אֶפְשָׁר לְקִים וּלְלַמֵּד הַתּוֹרָה, וְעַל כֵּן עַל יְדֵי מִצְוֹת שִׁמְחַת חֶתָּן וְכָלָה שֶׁהִיא מִצְוָה שְׂבִין אָדָם לַחֲבֵרוֹ זֻכִּים לְתוֹרָה.

וּבִזְזָה יֵשׁ לְפָרֵשׁ גַּם מֵה שֶׁרָמְזוּ (רוֹקַח אִסְתֵּר ט, כב. אֵלֵיהֶו רַבָּה תְּקַפָּא, א בִּשְׁם סִפֵּר אִמְרָכַל) בְּרֵאשִׁי תְּבוֹת אֱלֹוֹל "אִישׁ לְרַעְהוּ וּמִתְנַוֹת לְאַבְיוֹנִים", דְּשִׁיכּוֹת כְּתוּב זֶה לְתִשְׁבּוּכָה הוּא, כִּי בָּאֵם רוֹצִים לְשׁוּב בְּתִשְׁבּוּכָה וְלַעֲבֹד אֶת הַבּוֹרָא כְּרָאוּי, צְרִיכִים לְהִתְחַיֵּל מִקֶּדֶם בְּעֲנִינֵי בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, אֲשֶׁר עַל יְדֵי זֶה מְגִיעִים לְעֲבוֹדַת הַבּוֹרָא בְּחֵיות וּבְשִׁמְחָה, כְּנֻזֵּכֵר.

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲזֹר, שְׁנוֹזָפָה לְהִרְבּוֹת אֲהָבָה וְאַחֻה וְשְׁלוֹם וְרַעוּת עִם בִּיאַת גּוֹאֵל צֶדֶק, אֲמֵן כֵּן יִהְיֶה רְצוֹן:

וְעַל פִּי זֶה יִמְתְּקוּ יוֹתֵר דְּבָרֵי כ"ק אֲאִמּוֹר"ר וְצִלְלָה"ה הַנּוֹזְכִּים בְּרִישׁ דְּבָרֵינוּ, אֲשֶׁר עַל יְדֵי הָאֲחֻדוֹת מִרְגִּישִׁים כָּל אֶחָד אֶת הַנַּעֲשָׂה אֲצֵל חֲבֵרוֹ, כִּי עַל יְדֵי זֶה שְׁכָל אֶחָד

(*) וְשָׁמַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת
הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם (ז, יב).

בְּכָר עָמְדוּ בְּזֶה קִמָּאִי, הֲלֹא שָׂכַר מִצְוָה
בְּהֵאֵי עָלְמָא לִיכָא (קדושין לט, ב),
וְאִיךְ מִפְּרִשׁ כָּאֵן קִבְּלַת שָׂכָר עַל הַמִּצְוֹת
בְּעוֹלָם הַזֶּה.

וַיֵּשׁ לְבָאָר עַל פִּי דְבָרֵי קֹדֶשׁ מִבִּ"ק אַאמו"ר
וְצִלְלָה"ה, דְּהֵנָּה נִוְדַע מִדְּבָרֵי הַבַּעַל שֶׁם
טוֹב עֲנִין הַמִּתְקַת הַדִּינִים בְּשִׁרְשָׁם (תולדות
יעקב יוסף פרשת נח. ועיין בעש"ט נח הגהה קנה),
הַגֵּם דִּישׁ כְּמָה דְרָכִים בְּזֶה, אֲךָ הַדֶּרֶךְ
הַפְּשׁוּט הוּא עַל יְדֵי אַמוּנָה, דְּכֹאֲשֶׁר הָאָדָם
מֵאֲמִין שֶׁהַכֹּל הוּא מֵה' יִתְבָּרֵךְ נִמְתָּקִים בְּזֶה
כָּל הַדִּינִים, כְּעֲנִין דְּכֹתִיב (תהלים ה, ה) "לֹא
יִגְרָךְ רָע".

אברהם אבינו אחו בדרך אמונה התמימה -
לצורך הדורות הבאים

וְחֵנָּה בְּאֵמוּנָה יֵשׁ שְׁנֵי דְרָכִים, הָאֶחָד הִיא
אַמוּנָה שְׂכֵלִית עַל יְדֵי חֲקִירוֹת,
וְהַשְּׁנִית הִיא אַמוּנָה פְּשׁוּטָה הַבָּאָה עַל יְדֵי
מִסְרַת אֲבוֹת. וְהַדֶּרֶךְ הַשְּׁנִית יוֹתֵר בְּטוֹחַ
לִילָךְ בְּה, כִּינן שְׂבָאָם בָּאִים לִידֵי אַמוּנָה עַל
יְדֵי שְׂכָל וְחֲקִירוֹת, הָרִי כָּל אָדָם נוֹפְלִים לוֹ
לְפַעֲמִים קְשִׁיּוֹת אֲשֶׁר לֹא יוֹכֵל לִישֹׁב
וּלְהִבִּין בְּשִׂכְלוֹ וְאָז יוֹכֵל חֵס וְשְׁלוֹם לְכַשֵּׁל
בְּדֶרֶךְ זֶה, לְכֵן טוֹב לוֹ לֵאדָם לְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ
הָאֵמוּנָה הַפְּשׁוּטָה בְּמִסְרַת אֲבוֹת, אֲשֶׁר עַל
יְדֵהּ יוֹכֵל לְהַחֲזִיק תָּמִיד בְּאֵמוּנָתוֹ.

וְזֶהוּ שְׂפָתוֹב בְּאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם
(בראשית טו, ו) "וְהָאֲמִין בְּה' וַיַּחֲשֹׁבָה
לוֹ צִדְקָה", דְּנוֹדַע מִחֲז"ל (זוהר ח"א פו, א,
אוצר מדרשים מעשה אברהם) שֶׁתַּחֲלָה חָקַר
אֲבָרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם בְּעֲנִין הָאֵמוּנָה
עַל יְדֵי הַתְּבוּנָנוֹת בְּשִׁמְשׁ וְצָבָא הַשְּׁמַיִם,
וְרָצָה עַל יְדֵי זֶה לְבֹאָ לְאֵמוּנָה, אֲךָ כִּינן
שֶׁלֹּא כָּל אָדָם מְסַגֵּל לִילָךְ בְּדֶרֶךְ זֶה, וּבְפִרְט
בְּדוֹרוֹת הַשְּׁפִלִים, וְכִידוּעַ מְצַדִּיקִים זִי"ע
אֲשֶׁר זֶה הִיא דֶּרֶךְ גְּבוּהָה אֲשֶׁר רַק הַרְמָב"ם
וְגִדּוּלֵי יִשְׂרָאֵל הַקּוֹדְמִים יָכְלוּ לִילָךְ בְּה,
וְרָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל
שְׂאֵמוּנָת אֲבָרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם תִּהְיֶה
סִימָן לְבָנִים לְכָל הַדּוֹרוֹת שֶׁיְהִיוּ קְשׁוּרִים
בְּאֵמוּנָתוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם
רֹאשׁ הַמֵּאֲמִינִים, לְכֵן "וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה"
(בראשית טו, ה) וְאָמַר לוֹ "צֵא מֵאֲצֻטְגִינֹת
שְׁלֹךְ" (רש"י שם, ילקוט שמעוני רמז עו), לְרַמֵּז
עַל הַצֶּרֶךְ לְהַחֲזִיק בְּאֵמוּנָה פְּשׁוּטָה וּלְצִאת
מִהָאֵמוּנָה הַבָּאָה עַל יְדֵי חֲקִירוֹת וְהַתְּבוּנָנוֹת
בְּצָבָא הַשְּׁמַיִם. וְאֲכֵן נֹאמַר לְהֵלֵן "וְהָאֲמִין
בְּה'" בְּלִי שׁוּם חֲקִירוֹת, וְעַל זֹאת "וַיַּחֲשֹׁבָה
לוֹ צִדְקָה" אֶת מֵה שֶׁהֵנִיחַ אֶת הָאֵמוּנָה
הַיְשָׁנָה שֶׁהֵיטָה לוֹ בְּדֶרֶךְ חֲקִירָה וְאֲחִז
בְּאֵמוּנָה פְּשׁוּטָה, אֲךָ עַל פִּי שֶׁהִיָּה בְּכַחוֹ
לְהַשִּׁיג הַכֹּל בְּדֶרֶךְ חֲקִירָה, וּבְכָל זֹאת הֵנִיחַ
כָּל זֹאת וּמָסַר נַפְשׁוֹ לַעֲשׂוֹת צִדְקָה עִם
דּוֹרוֹת הָעַתִּידִים שֶׁיִּכְלּוּ בְּנִקֵּל לְבֹאָ לִידֵי
אַמוּנָה פְּשׁוּטָה.

בכח אמונה תמימה נמתקים כל הדינים

וזהו שאמר הכתוב כאן 'והיה עקב', ד'עקב' הינו המקום ברגל שמעמיד את כל האדם על עמודו, וזה רומז על אמונה, כמו שאמרו חז"ל (מכות כד, ב) בא חבוקי ו העמידן על אחת, וכן מרמז על מה שנאמר "צאי לך בעקבי הצאן" (שיר השירים א, ח) דהינו ללכת בפסיעות שפסעו בהם אבותיך (רש"י שם), שמורה על אמונה הפשוטה מכת מסרת האבות, ועל ידי זה 'תשמעון את המשפטים' יפעלו בזה להמתיק הדינים בשרשם, 'ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד' שיעשה הכל חסדים מגלים, כי כאשר מאמינים שהכל מה' יתברך, בזה בעצמו כבר גורם להסיר כל הדינים מעליו, עכד"ק.

ועל זה הדרך איתא בדברי בינה (פרשה זו אות יג) בשם הקדושת לוי (פרשה זו ד"ה או יבאר, ובתוספת ביאור קצת) על זה הפסוק, דהנה יש שני מיני עבודת השם יתברך, האחד מצד השכל, שהוא רומז לאהבה, וזה נרמז בשם י"ה, ואחד מצד האמונה ומצד 'ראת ה' יתברך, וזה נרמז בשם ו"ה, והעקר הוא להקדים עבודת השם יתברך מצד האמונה. וזהו 'והיה עקב תשמעון', אם תעשו כן, אז 'תשמעון' דהינו לשון הבנה וקיום, כי אם מקדים האדם השכל יכול לבוא לטעות חס ושלום, עכל"ק הדברי בינה.

והנה בענין האמונה תלוי קיום כל התורה כידוע, וכמו שפתח הרמב"ם

הלכותיו וכתב, יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו. וכן אמרו חז"ל (מכות כד, ב) בא חבוקי ו העמידן על אחת 'וצדיק באמונתו יחיה'. וכדי שתהיה האמונה עמוד ויסוד נאמן לכל התורה, הנה לזה נצרך דוקא האמונה שבדרך מסרת אבות בלי חקירות, שהיא האמונה שיש לה קיום נצחי ועומדת לעד, ועל ידה יזכה לקיים את התורה תמיד.

שייכות ברכות 'שהכל ברא לכבודו' ויוצר האדם' לענין הנישואין

ובזה יובן למה מברכים בסעודת נשואין ברכת 'שהכל ברא לכבודו' וברכת 'יוצר האדם', ולכאורה מה שייכות יש לשתי ברכות הללו עם שמחת נשואין. ואכן רש"י ז"ל פרש בזה (כתובות ח, א ד"ה שמח תשמח) וזה לשונו, דברכת 'שהכל ברא לכבודו' אינה מן הסדר אלא לאספת העם הנאספים בו, ואספה זו כבוד המקום הוא. וכן ברכת יוצר האדם שתקנוה ליצירה ראשונה של אדם הראשון וכו'. ואם תאמר למה היא באה, [התשובה לזה] מתוך שאנו מברכין על יצירה השנייה [על מה שיצר את הנקבה] תקנו אף על הראשונה [על יצירת האדם] שהיא עקר ותחלתו, עד כאן לשונו. ואפתי דבריו צריכים באור, מדוע דוקא בשמחת נשואין תקנו ברכת 'שהכל ברא לכבודו', ולא בשאר התאספויות

לכבוד המקום. וביותר קשה על ברכת "יוצר האדם", היאך תקנו ברכה על בריאת האדם, הלא בגמרא איתא (עירובין יג, ב) דנוח לו לאדם שלא נברא משנברא, ומטעם זה הביא הט"ז (סימן מו סק"ד) שלכן לא תקנו נוסח הברכה 'שעשני איש' במקום 'שלא עשני אשה', כי לשון זה משמע שמברך על מה שנברא, ועל זה אין לעשות ברכה כיון שנוח לו שלא נברא, ואם כן מדוע כאן בסעודת נשואין כן מברכים על יצירת האדם.

אך הענין הוא כנזכר לעיל, ובהקדם באור מאמר חז"ל (סוטה ב, א) קשה זווגו של אדם כקריעת ים סוף. דידוע דיוק הלשון 'קשה', הלא אצל ה' יתברך אין שיה שום קשי חס ושלום, וגם להבין מהו השיכות והדמיון של הזווג לקריעת ים סוף. אך הבאור בזה, דהנה נודע שקריעת ים סוף היתה על ידי אמונה פשוטה, כמאמר חז"ל (סוטה לו, א) שלא נבקע הים עד שקפץ נחשון ואחריו קפצו כלם לתוך הים, וזהו על ידי שהחזיקו באמונה פשוטה שלא מצד הכנת השכל, שהרי קפצו לתוך הים שזהו דבר שהוא נגד השכל, והאמינו באמונה פשוטה במה שאמר ה' למשה "דבר אל בני ישראל ויסעו". וכמו כן הוא בענין זווגו של אדם, שהאדם ההולך לשא אשה עושה כן מתוך אמונה פשוטה בה' שיהא בעזרם שיעלה זיוגם יפה. דהרי איתא במדרש (בראשית רבה סח, ד) שמששת ימי בראשית ועד עכשו הקדוש ברוך הוא

יושב וזווג זיוגים, בתו של פלוני לפלני כו'. והיתה מטרונא שאמרה לתנא שאף היא תוכל לעשות כן ולזוג עבדיה ושפחותיה, ולמחר נמצאו זה מוחו נפצע וזה נשמת עינו וזה נשברה רגלו, הרי לנו שבדרך הטבע אין הזווג יכול להחזיק יפה. אמנם אפלו שהוא פלא ואין אנו מבינים איך יוכלו להזדוג שתי דעות המיוחדות לעצמם (מהר"ל באר הגולה באר ד, יז), סומכים אנו באמונה פשוטה על ה' יתברך שצוה "על כן יעזב איש וגו'" (בראשית ב, כד), ואנו בוטחים בו שסייע בעדנו שיתקיים זיוגם, אף שהוא דבר שאין השכל מבינו. וזהו שאמרו קשה זווגו של אדם כקריעת ים סוף, הינו שקשה הוא בעיני האדם ונפלא מלהבינו, ואף על פי כן סומך ומאמין בה' באמונה פשוטה בזה, כמו בעת קריעת ים סוף שהיה קשה מלהבין בשכל איך יסעו ויקפצו אל תוך הים.

ועל פי האמור שענין הזווג נעשה מתוך אמונה פשוטה בה' יתברך, יובן שיכות ברכת 'שהכל ברא לכבודו' בברכות הנשואין, דכיון שבשמחת נשואין אפשר לזכות לאמונה פשוטה, לכן דוקא כאן תקנו לברך על אספת העם 'שהכל ברא לכבודו', דבעת התאספות עם רב מ ישראל מתקנים בחינת "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו" (ישעיה מג, כא), מכח מה שכאשר העם נאספים בשמחת חתן נזכרים הם על ידי ברכות הנשואין שתקנו חכמים, שרק הוא יתברך יכול לזווגם, ועל ידי כן רואים

בְּכָל הַתַּאֲסָפוֹת הָעַם רָק אֶת כְּבוֹד ה' יִתְבָּרַךְ
שִׁיזָרֵם לְכַבּוֹדוֹ.

וּבִזָּה מְבָאָר גַּם עֲנִין בְּרַכַּת "יוֹצֵר הָאָדָם"
לְכָאן, דְּאָף שְׂכָאמור בְּסִתְמָא נוֹחַ לוֹ
לְאָדָם שְׁלֹא נִבְרָא, הוּא מְטַעַם שְׂכֵתָב
הַמַּהְרָשׁ"א (מכות כג, ב ד"ה תרי"ג) דִּישׁ יוֹתֵר
לְאוּיִן מֵאֲשֶׁר מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְלִכְּנֵן קָרוֹב
הָאָדָם יוֹתֵר לְהַפְסֵד מִלְשָׁכָר, אֲכָל בְּשִׁמְחַת
הַנִּשְׂוֹאִין שְׂבָאִים לְמַדְרַגַּת אֲמוּנָה פְּשׁוּטָה
כְּאֵמור, הָרִי קָרוֹב יוֹתֵר לְשָׁכָר מִלְהַפְסֵד,
כִּיּוֹן שְׂמִתּוֹךְ הָאֲמוּנָה הַפְּשׁוּטָה וְדֹאִי יִבּוּא
לְקִים וְלִשְׁמֹר הַמִּצְוֹת, וְכִדְאִיתָא בְּרַמְבַּ"ם
שְׁזֵהוּ יִסּוּד הַיִּסּוּדוֹת לְכָל הַמִּצְוֹת, וּבֹא
חִבְקוּק וְהַעֲמִיד קִיּוֹם כָּל הַמִּצְוֹת עַל אַחַת
וְיִצְדִּיק בְּאֲמוּנָתוֹ יִחְיֶה", דְּעַל יְדֵי אֲמוּנָה
הַפְּשׁוּטָה יִקְבַּל עָלָיו בְּאֵמֶת וּבִתְמִים עַל
הַתּוֹרָה, וְעַל יְדֵי הָאֲמוּנָה הַפְּשׁוּטָה מִמֵּתִיק
כָּל הַדִּינִים, וּמִסִּיר כָּל הַקְּשִׁיִּים הַמּוֹנְעִים
מִלְקִים אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה, לְכֵן דּוֹקָא כֹּאן
יֵשׁ לִיחַד בְּרַכָּה עַל אֲשֶׁר יֵצֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא אֶת הָאָדָם.

וּבִזָּה מִתְרַצֵּת הַקְּשִׁיָּא הַנּוֹזְכֶּת בְּרִישׁ
דְּבִרְיֵנוּ, הָרִי שְׁכָר מִצְוָה בְּהֹאִי
עֲלָמָא לִיכָא. אֲלֹא עַל דְּרֹךְ דְּבִרִי כ"ק
אֲאֹמְרִי זְלִלְהִי שְׁהַכְּתוּב 'וְהָיָה עֲקֵב'
מְרִמָּז שֶׁהִיִּסוּר לְקִיּוֹם כָּל הַתּוֹרָה זֶהוּ
הָאֲמוּנָה, וּבִלְשׁוֹן 'עֲקֵב' מְרִמָּז גַּם שְׁהַכּוֹנֶה
עַל הָאֲמוּנָה שְׁבִדְרֹךְ מִסִּרְתָּ אֲבוֹתָ אֲשֶׁר זֶהוּ
יִסּוּד אִיתֵן תָּמִיד לְקִיּוֹם כָּל הַתּוֹרָה, וְעַל יְדֵי
זֶה 'תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים' שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה,
וְכִיּוֹן שֶׁהַמְּדַבֵּר הוּא עַל עֲנִין הָאֲמוּנָה-

פְּשׁוּטָה, נִיחָא דְּבִרִי הַפְּסוּק 'וְשִׁמְרֵה'
אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד וְגו', כִּי
עַל יְדֵי הָאֲמוּנָה הַפְּשׁוּטָה שֶׁהַכָּל מֵהֵשֶׁם
יִתְבָּרַךְ וְהַכָּל לְטוֹבָתוֹ, יֵשׁ כֹּחַ לְהַמְתִּיק
הַדִּינִים בְּשִׁרְשָׁם עַד שֶׁגַּם בְּעוֹלָם הַזֶּה אֵין
רַע כָּלֵל. אִם כֵּן לְפִי זֶה הָאֵמור כֹּאן אֵינְנוּ
נִתְיַנֵּת שְׁכָר אֲלֹא הַעֲדֵר הָרַע, וּמִמִּילָא
מִתְבָּרַךְ מִפִּי ה' בְּכָל הַבְּרִכוֹת הַנֶּאֱמָרִים
בְּעֲנִין, וְזֵהוּ שְׁבִלְשׁוֹן הַכְּתוּב "וְשִׁמְרֵה"
אֱלֹקֶיךָ וְגו' לֹא נִזְכָּר לְשׁוֹן שֶׁל נִתְיַנֵּת שְׁכָר,
רַק שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁמְרֶךָ שְׁלֹא יִחוּל
עֲלֶיךָ שׁוֹם רַע.

וְזֵהוּ גַּם אֲמָרוּ 'וְהָיָה עֲקֵב' לְשׁוֹן שְׂמִחָה, כִּי
עַל יְדֵי שְׂמֵאֲמִינִים בְּאֲמוּנָה פְּשׁוּטָה
שֶׁהַכָּל מֵהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ וְכָל הַנֶּעֱשֵׂה הוּא
לְטוֹבָתֵנוּ, עַל יְדֵי זֶה נּוֹתְנִים כְּבִיכּוֹל כֹּחַ
לְמַעֲלָה לְהַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ כָּל טוֹב סֵלָה וְשִׁפְעַ
טוֹב, וּבִזָּה גּוֹרְמִים שְׂמִחָה לְמַעֲלָה בִּזָּה
שִׁיכּוֹל לְהַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ גַּם בְּעוֹלָם הַזֶּה טוֹב
גָּמור, אֲשֶׁר זֶה הוּא הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן. וְכִבְרֵ
אֲמָרוּ חַז"ל (תנחומא בשלח ד) שְׁבִזְכוֹת
הָאֲמוּנָה נִזְכָּה לְגֹאֲלָה, אֲמֵן:

וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מַה ה' אֱלֹקֶיךָ שְׂאֵל מִעֲמֻךְ
כִּי אִם לִירֵאָה אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ לְלַבֵּת בְּכָל
דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְעֲבֹד אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ
בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ (י, יב).

פִּרְשׁ רַש"י ז"ל, וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל, אָף עַל פִּי
שְׁעִשִׁיתֶם כָּל זֹאת, עוֹדְנוּ רַחֲמֵינוּ

וּחִבְתּוֹ עֲלֵיכֶם וּמִכָּל מָה שֶׁחֲטַאתֶם לְפָנָיו
אֵינוֹ שׂוֹאֵל מִכֶּם כִּי אִם לִירְאָה וְגו'.

וַיֵּשׁ לְדַקְדֵּק אָמְרוּ 'וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל', שֶׁהָרִי
נִדְעָ (זוהר ח"ג רי, ב) שֶׁשֵּׁם 'יִשְׂרָאֵל'
מִוֶּרֶה עַל זְמַן שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמַדְרָגָה
גְּדוּלָּה, וְלִכְאוּרָה הֵלֵא יִרְאֵת שְׁמִים הוּא
מְכַרֵּחַ גַּם לְמִי שֶׁהוּא בְּמַדְרָגָה קְטַנָּה הַמְכַנֶּה
יַעֲקֹב, שֶׁהָרִי בְּלִי יִרְאֵת שְׁמִים לֹא יֻכַּל
לְהִתְחִיל לְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וְאִם כֵּן
מִדּוּעַ נֶאֱמַר כָּאֵן שֵׁם יִשְׂרָאֵל לְגַבִּי מִצְוֹת
הַיִּרְאָה. וְמָה גַם שֶׁדִּבֶּר כָּאֵן עַל מִצְבַּ שֶׁל
חֲטָא וּכְפֹרֶשׁ רִש"י הַנּוֹכַח, וְאִם כֵּן הָיָה כַּעֲת
בְּמַדְרָגָה פְּחוּתָה, וְלֹא בְּמַדְרָגַת יִשְׂרָאֵל.

גַּם צָרִיף לֵישֵׁב קִשִּׁית הַגִּמְרָא (בְּרֻכּוֹת לג,
ב) אִטּוּ יִרְאָה מְלֵתָא זּוּטְרֵתָא הִיא,
וּבִאֲמַת הַקּוּשִׁיא הִיא גַּם עַל הַמִּשְׁךְ
הַכְּתוּב 'לִלְכֹת בְּכָל דְּרָכָיו וְלֹאֲהַבָּה וְגו'
וְלַעֲבֹד וְגו' בְּכָל לְבָבָךְ וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וְכִי
כָּל זֹאת דִּבֶּר קֵל הוּא.

וַיֵּשׁ לוֹמַר בְּהַקְדָּם הַפְּסוּק בְּהַפְּטָרָה
(ישעיה נא, ג) "כִּי נַחֵם ה' צִיּוֹן נַחֵם
כָּל חֲרִבְתֶּיהָ וַיֵּשֶׁם מִדְּבָרָהּ כַּעֲדָן וַעֲרִבְתָּהּ
כְּגֵן ה'" וְגו', וְצָרִיף בְּאוֹר כָּפָל לְשׁוֹן
'נַחֵם' שְׁנֵי פַעַמִּים, וְכֵן כָּפָל הַלְשׁוֹנוֹת
'מִדְּבָרָה' 'וַעֲרִבְתָּה'.

תיקון פגם החטא למעלה ולמטה - על ידי
מאה ברכות

וְאַפְּשָׁר לוֹמַר בְּזֶה עַל פִּי דְבָרֵי הַמְדָּרָשׁ
(ילקוט שמעוני איכה תרי"ח) עַל

הַפְּסוּק (ישעיה מ, א) "נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי", לְמָה
שְׁתֵּי פַעַמִּים, לְפִי שְׁכָל הַמִּכּוֹת הָאֵלוּ שֶׁלְקוּ
כְּפוּלוֹת הָיוּ, שְׁכֵן יִרְמְיָה אָמַר "שֹׁבֵר עַל
שֹׁבֵר" וְגו', (ירמיה ד, כ) "חֲטָא חֲטָא
יְרוּשָׁלַיִם" (איכה א, ח) וְכו', וְלִפִּי שְׁמִכּוּתֶיהָ
כְּפוּלוֹת נַחֲמוּתֶיהָ כְּפוּלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "נַחֲמוּ
נַחֲמוּ עַמִּי" וְגו'. וְאִיתָא עַל זֶה בִּסְפָר
הַקְדוּשׁ יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל (אוֹת ה) דְּכֹאֲשֶׁר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל חוֹטְאִים חֵס וְשְׁלוֹם אֲזִי עוֹשִׂים הֵם
בְּזֶה פָגַם לְמַעְלָה, מֵאַחֵר שֶׁנִּשְׁמַתָּם חֲצוּבָה
מִתַּחַת כֶּסֶף הַכְּבוֹד, לְכֵן מְלַבֵּד הַחֲטָא
עֲצָמוֹ, עוֹד פּוֹגְמִים לְמַעְלָה וְגוֹרְמִים בְּזֶה
לַעֲשׂוֹת מַחֲצָה בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם
שְׁבַשְׁמִים הַמִּסְתַּתֶּרֶת מֵאוֹר פָּנֵי ה', אֲבָל
בְּגוֹיִים כְּשִׁחוּטְאִים אֵין שִׁיךְ אֶלָּא הַחֲטָא
שֶׁלְמִטָּה וְאֵין נִגְרָם שׁוֹם פָּגַם לְמַעְלָה. וּבְזֶה
פֶּרֶשׁ מֵאֲמַר חַז"ל (איכה רבה א, לו ע"ש)
"חֲטָא חֲטָא יְרוּשָׁלַיִם" וְכִי אֲמוֹת הָעוֹלָם
אֵינָן חוֹטְאִין, אֶלָּא אֲמוֹת הָעוֹלָם, אֵף עַל פִּי
שִׁחוּטְאִין, לֹא לָהּ, ע"כ. דִּהְכֵּנָה שְׂאִינָם
פּוֹגְמִים כָּלֵל לְמַעְלָה עַל יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם, אֲבָל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּשִׁחוּטְאִין לְמִטָּה פּוֹגְמִים גַּם
לְמַעְלָה. וְלִכֵּן לְקוּ בְּכַפְלִים עַל הַחֲטָא
שֶׁלְמִטָּה וְעַל הַפָּגַם שֶׁלְמַעְלָה, וְלִכֵּן גַּם
הַתְּשׁוּבָה צָרִיכָה לְתַקֵּן בְּכַפְלִים, הַחֲטָא
וְהַפָּגַם שֶׁלְמִטָּה וְשֶׁלְמַעְלָה, וְעַל יְדֵי זֶה
זֻכָּרִים לְנַחֲמָה בְּכַפְלִים.

וְחִנּוּחַ אֵיךְ הוּא הַדֶּרֶךְ לְתַקֵּן הַפָּגַם לְמַעְלָה
וְלְמִטָּה, וְהֵיאָךְ אַחֵר שֶׁעָשָׂה מַחֲצָה
וּמִסָּף עַל יְדֵי הָעוֹנוֹת יֻכַּל לְשׁוּב וּלְתַקֵּן זֶה
וּלְדַבֵּק בַּה' יִתְבָּרַךְ כְּמִקְדָּם, הִנֵּה לְזֶה אֲמָרָה

התורה 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל' וגו', ואמרו חז"ל (עיין מנחות מג, ב וברש"י ותוס', זוהר ח"ב קכז, א) אל תקרי מה אלא מאה ברכות, ועל זה סמך דוד המלך עליו השלום ותקן מאה ברכות בכל יום. וצריך באור השיכות של מאה ברכות לפסוק זה. אף הבאור הוא, שאחר שחטאו וצריכים לתקן גם הפגם וההסתער שלמעלה, אזי 'ועתה ישראל' שרוצים לשוב ולתקן נפשם בשרשם הרמיתה בתורה ובה' יתברך, כנרמז בראשי תבות ישראל י'ש'ש'שים ר'בוא א'ותיות ל'תורה, העצה לזה הוא על ידי ברכות, כי ענין מאה ברכות הוא לגלות האמונה הפשוטה, כענין מאמר חז"ל בירושלמי (הובא בתוספות שבת לא, א), אמונה זו סדר זרעים, שמאמין בחי עולמים וזורע, הינו להאמין ולהכיר בכל דבר הנאה שבעולם שהוא משובת ה' יתברך לבדו, שבוזה שמברך על כל דבר בכוונה ואומר 'ברוך אתה', בזה מגלה גדל אמונתו אשר הכל הוא מחי העולמים, ועל ידי זה מתדבק בבורא עולם.

ובן איתא בבעל הטורים על הפסוק 'ואתם הדבקים וגו', (דברים ד, ד), תגין על הקוף רמז לק' ברכות, והינו שעל ידי מאה ברכות כדבעי זוכים לדבק בבורא יתברך, וגם זוכים לכל הנזכר בהמשך הפסוק 'לאהבה אתו ולעבד את ה' אלקיך בכל לבבך וגו' לכל זה יוכל להגיע בנקל על ידי הברכות, וזהו 'מה ה' אלקיך שאל מעמך', מאה ה' אלקיך שואל, שעל ידי הברכות יוכל להגיע בנקל

ליראה וגו' ולאהבה אותו ולעבד וגו', ולשוב ולדבק נפשו בה' עד שיבוא לבחינת ומדרגת 'ישראל'.

וזה באור הפסוק בהפטרטה, "כי נחם ה' ציון נחם" וגו' (ישעיה נא, ג), שההפטרטה היא מעין הפרשה ומורה גם כן על הענין הנ"ל, שאף על פי שחטאו יוכלו לתקן החטא וגם הפגם שלמעלה על ידי אמירת מאה ברכות בכל יום אשר על ידם מתקן נפשו לדבקה בו יתברך. וכפל הנביא הלשון 'כי נחם ה' ציון נחם כל חרבתי' לפי שנתקן גם החטא עצמו וגם הפגם שלמעלה, בבחינת נחמה בכפלים. וזה 'וישם מדברה כעדן וערבתה כגן ה', שמתקן הן הקלקול של החטא עצמו הנרמז בתבת 'מדבר', ואף את בחינת 'וערבתה' שנעשה כגן ה', שנתקן ההסתער והחשך מאור פני ה', ונוכל לשוב ולהדבק בו יתברך.

בן יזכנו ה' יתברך, אמן פן יהי רצון:

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אתו ולעבד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך (י, יב).

צריך באור, דמתחלת הכתוב 'מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה' משמע ששואל מעמנו רק דבר אחד, ותכף אחר כך ממשיך ואומר 'ללכת בכל

דרכיו ולא־הכה אתו ולעבד' וגו', שהם דברים הרבה.

ובבצל הטורים איתא, 'מה' בא"ת ב"ש י"ץ, עולה ק', ששואל ממך ק' ברכות בכל יום, וכן יש בפסוק זה ק' אותיות. ועתה ישאל, ב' דסמיכי, הָכָא, ואידך (לעיל ד, א) "ועתה ישראל שמע אל החקים" כנגד שתי תורות, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. ויש לבאר השיכות של מאה ברכות ושמיצת ולמוד התורה, עם ענין היראה שהיא עקר ענין הפסוק.

ונפתח בדברי קדש ב"ק אאמו"ר וצללה"ה, שאמר על הפסוק "אשר אין בה מום" אשר לא עלה עליה על" (במדבר יט, ב), דבאם איש ישראל סובר בדעתו כי אין בו מום, ונדאי הוא מלא גאות ולא עלה עליו על מלכות שמים. על בגימטריא מאה, והוא רמז על מאה ברכות שבכל יום, אשר בזה תלוי על מלכות שמים של איש ישראל, ועל ידי המאה-ברכות יוכל לבוא לשפלות, שמכיר שהכל מכח ה' יתברך והוא רק בריה שפלה. וזה מרמז אל תקרי מה אלא מאה', דעל ידי מה יבוא לידי שפלות, בחינת מה, על ידי מאה ברכות אשר מברך בכל יום פראוי, עד כאן דבריו.

על ידי לימוד התורה יכולים להשיג יראת ה' הרוממות

ובבאור כל זה יש לומר, דהנה ידוע דיש שני מיני יראה, האחת היא יראת הענין שהיא היראה הפשוטה, שהאדם ירא

לעבר על רצונו יתברך מפני הענין שיקבל חס ושלום מן השמים, וזהו הדרגה הפחותה ביראה. ולמעלה מזה היא יראת הרוממות, הינו לא שירא מחמת שחושש על נפשו, אלא מחמת היותו מכיר בבורא עולם אשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים ומלכותו בכל משלה, ומתבונן בגדל רוממותו יתברך, וממילא מתבייש מאליו לעבר על רצונו יתברך.

ובזה אפשר לפרש מאמר הכתוב "יראת ה' טהורה עומדת לעד" (תהלים יט, י), שמורה בזה שיש מדרגה גדולה של יראת ה' טהורה, הינו שהיא שלמה ונקיה, שירא רק מצד גדל רוממות ה' יתברך, ולא מחמת שחושש על עצמו, על כן היא נקראת טהורה, שירא רק מפני ה' ורוממותו.

ולבוא לידי זה הוא על ידי "פקודי ה' ישרים משמחי לב" (שם פסוק ט), כי להגיע למדרגת יראת הרוממות קשה עד מאד כידוע, אך על ידי למוד התורה המישרת לבו של אדם, יבוא להכיר גדלת ה' ורוממותו. והזכירה זאת התורה כמה פעמים, שלבוא ליראה השלמה והטהורה הזאת הוא על ידי למוד התורה, כמו שכתוב "למען תלמד ליראה" (יד, כג, יז, יט. כח, נח), "אשר ילמדון ליראה אתי" (ד, י) ועוד פסוקים, שהתכלית של למוד התורה זהו לבוא ליראת הרוממות.

ובזה מבאר גם מה שבמקום אחד מצינו שאמרו חז"ל (ברכות ח, א), אין לו

להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, ואלו במקום אחר אמרו (ברכות לג, ב) אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא אוצר של יראת שמים בלבד. אמנם להאמור מוכן, כי האחד משלים את חברו, כי באם זוכים לארבע אמות של תורה זוכים ליראה האמתית שהיא יראת הרוממות.

ובזה יתבאר הפסוק 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך וגו' כי אם ליראה, ויש לפרש כונת הכתוב, כי התכלית אשר ה' אלקיך שאל מעמך היא אחת, והוא לבוא ליראת הרוממות, וזאת מחמת שכאשר יגיע ליראה כזאת ממילא כבר יזכה גם להאמור בהמשך הכתוב 'ללכת בכל דרכיו ולהאבה אתו ולעבד' וגו'.

בכח לימוד התורה יכול להתבונן בגדלות הבורא ולבוא לשפלות ויראה

וזהו שרמזו כאן בעל הטורים ענין המאה ברכות, שעל ידו יבוא להתבונן שהכל מהבורא יתברך, וכדברי אאמו"ר זצללה"ה, ועל ידי זה יזכה ליראת הרוממות הנזכרת בפסוק זה. וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה ב, ב) והיאך הוא

הדרך לאהבתו וליראתו, בשעה שיתבונן במעשיו וברואיו הנפלאים ויראה מהן חכמתו כו', מיד הוא אוהב וכו'. וכשמחשב בדברים האלו כו', מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד, ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות ע"כ. הרי שעל ידי ההתבוננות שהכל מכח ה' יתברך, יבוא ממילא לאהבת ה' יתברך ולשפלות.

ואמנם כאמור, הדרך להגיע לזה שיוכל לבוא להתבונן ולהפיר גדלותו ורוממותו יתברך, הוא על ידי לימוד התורה, וזהו שממשיך בעל הטורים ומסמיק לזה את הפסוק 'ועתה ישראל שמע אל חקקים', כנגד שתי תורות שבכתב ושבעל פה כו'.

חיוצא מדברינו, דיש לנו לראות ולהבין את גדל ענין המאה ברכות, אשר זהו יסוד גדול להגיע על ידו ליראת ה' השלמה, לכן מטל עלינו לזהר ולדקדק לא לאבד חס ושלום את הברכות, ולאמרם בכונה, ועל ידי זה נזכה ליראה.

יהי רצון שיקים בנו במהרה "ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב", בביאת משיח, אמן כן יהי רצון:

